

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پژوهشی در جلوه‌های موسیقایی

هنر تلاوت

غلامرضا شاه‌میوه اصفهانی

سرشناسه	: غلامرضا شاه میوه اصفهانی، ۱۳۴۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: پژوهشی در جلوه‌های موسیقایی هنر تلاوت/غلامرضا شاه میوه اصفهانی
مشخصات نشر	: تهران - سازمان دارالقرآن الکریم - نشر تلاوت، ۱۳۸۷.
مشخصات ظاهری	: ۲۳۸ص: مصور
شابک	: ۱۳۰۰۰ ریال: 0 - 5 - 90352 - 600 - 978
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا.	
یادداشت	: پشت جلد لاتینی شده:
یادداشت	: Gh.Shahmiveh Esfahani.Honar-e-telavat=[The art of tilaeah].
یادداشت	: چاپ قبلی: بوستان فدک، ۱۳۸۲.
یادداشت	: چاپ چهارم.
یادداشت	: کتابنامه: ص، [۲۳۵ - ۲۳۸]: همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: قرآن - - قرائت - - موسیقی
موضوع	: قاریان
بناسه افزوده	: سازمان دارالقرآن الکریم. نشر تلاوت
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۸۷ پ۴ش/۸۷/۸۷ BPA۰
رده‌بندی دیویی	: ۲۹۷/۱۵۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۲۶۴۸۵۸

پژوهشی در جلوه‌های موسیقایی هنر تلاوت (ع)

- * مؤلف: غلامرضا شاه میوه اصفهانی
- * چاپ و صحافی: محمد/منتظرالمهدی
- * نوبت چاپ: دوم ۱۳۸۸
- * ناشر: انتشارات تلاوت وابسته به سازمان دارالقرآن الکریم
- * شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه
- * قیمت: ۱۳۰۰۰ ریال
- * شابک: ۰ - ۵ - ۹۰۳۵۲ - ۶۰۰ - ۹۷۸
- * مرکز پخش: میدان امام حسین (ع)، خیابان خواجه نصیرالدین طوسی، شماره ۷۷
- * تلفن: ۷۷۶۳۳۵۰۰
- * تلفکس: ۷۷۶۳۳۹۳۹

فهرست مطالب

پیشگفتار مؤلف ۱۱

فصل یکم: صوت شناسی

پیشگفتار ۲۱

تعریف صوت/ویژگیهای اصوات موسیقایی ۲۵

تعریف صوت ۲۷

حرکت ارتعاشی ۲۸

حرکت موجی ۲۹

ویژگیهای اصوات موسیقایی ۳۰

ارتفاع (نواک) ۳۰

بلندی (شدت) ۳۵

طنین ۳۹

مدت (انعطاف پذیری) ۴۱

تحریر ۴۴

عوامل مؤثر در شکل‌گیری صوت/عوامل مؤثر در نیکویی و

تحسین صوت ۴۹

بخش دوم:

۵۱	عوامل مؤثر در شکل‌گیری صوت
۵۱	محیط
۵۲	وضعیت جغرافیایی
۵۳	وراثت
۵۳	نژاد
۵۴	گوش
۵۵	عوامل مؤثر در نیکویی و تحسین صوت
۵۵	تربیت صوت
۵۷	تربیت گوش و صدا
۵۹	تمرین و ممارست
۶۱	استراحت و خواب کافی
۶۲	حفظ سلامتی
۶۲	تغذیه صحیح و رعایت پرهیز
۶۴	اعتدال و میانه‌روی
۶۴	ورزش‌های سبک و عمومی
	آشنایی با انواع صوت / آشنایی با اندام‌های دریافت تولید و
۶۷	تشدید صوت در انسان
۶۹	آشنایی با انواع صوت
۶۹	انواع صوت از نظر منبع تولید
۶۹	اصوات طبیعی
۷۰	اصوات حیوانی
۷۰	اصوات انسانی
۷۰	اصوات آلی
۷۰	انواع صوت از نظر صفات و ویژگی‌ها
۷۰	از نظر ارتفاع صوت

بخش سوم:

از نظر شدت و رسایی صوت	۷۱
از نظر طنین صوت	۷۱
از نظر خوشایندی و ناخوشایندی صوت	۷۱
آشنایی با اندام‌های دریافت تولید و تشدید صوت در انسان	۷۲
گوش	۷۲
بینی	۷۴
حلق و حنجره	۷۵

فصل دوم: نغمه‌شناسی

پیشگفتار	۸۳
بخش اول: موسیقی مقامی عربی خاستگاه موسیقی تلاوت / تمدن‌ها و جریان‌های فرهنگی مؤثر بر موسیقی عرب / مکاتب مختلف موسیقی مقامی عربی	۹۱
موسیقی مقامی عربی خاستگاه موسیقی تلاوت	۹۳
تمدن‌ها و جریان‌های فرهنگی مؤثر بر موسیقی مقامی عرب	۹۶
تمدن باستانی عربستان	۹۶
تمدن و فرهنگ ایرانی	۹۷
فرهنگ اسلام	۹۹
تمدن و فرهنگ یونانی	۱۰۰
فرهنگ عثمانی	۱۰۱
مکاتب مختلف موسیقی عربی	۱۰۵
بخش دوم: رابطه و تعامل موسیقی تلاوت و موسیقی مقامی عرب / فواید و آثار نغمه‌شناسی در تلاوت / آشنایی با مفاهیم و اصطلاحات پایه در نغمه‌شناسی	۱۰۷
رابطه و تعامل موسیقی تلاوت و موسیقی مقامی عرب	۱۰۹
فواید و آثار نغمه‌شناسی در تلاوت	۱۱۲

- آشنایی با مفاهیم و اصطلاحات پایه در نغمه‌شناسی ۱۱۳
- دیوان اساسی / اسامی درجات ۱۱۶
- قرار و جواب ۱۱۸
- مقام و نغمه ۱۲۰
- انتقال و تصویر / رکوز و غماز ۱۲۲
- جنس و عقد ۱۲۵
- لحن ۱۲۹
- شناخت علمی مقامات عربی مورد استفاده در تلاوت / شناخت الحان و ردیف‌های تلاوت بر اساس مقامات عربی ۱۳۱
- شناخت علمی مقامات عربی مورد استفاده در تلاوت ۱۳۳
- شناخت الحان و ردیف‌های تلاوت بر اساس مقامات عربی ۱۴۰

بخش سوم:

فصل سوم: مبانی شناسی

- پیشگفتار ۱۴۷
- مبانی موسیقایی تلاوت ۱۵۱
- تنوع (تحویلات) ۱۵۳
- ترادف ۱۵۵
- تطابق ۱۵۸
- هماهنگی آهنگ با طول زمانی قطعه ۱۶۰
- هماهنگی اجزای نغمه یا آهنگ با ساختار لفظی آیات ۱۶۱
- بررسی آیات از نظر وزن کلمات تشکیل دهنده آن ۱۶۳
- توازن ۱۶۷
- تناسب و همگونی لحن و صوت ۱۶۹
- مبانی عرفی تلاوت ۱۷۱
- عربی بودن نغمات ۱۷۳
- رعایت ملزومات لحن ۱۷۳

بخش یکم:

بخش دوم:

۱۷۶	رعایت یکنواختی سرعت تلاوت
	استفاده از اسلوب‌های جسایز (شناخت اسلوب‌های
۱۷۸	غیر جایز)
۱۷۸	تطریب
۱۷۹	ترجیع
۱۷۹	ترقیص
۱۷۹	تحزین
۱۸۰	ترعید
۱۸۰	تحریف
۱۸۰	تلاوت قرآن همراه آلات موسیقی
۱۸۱	ایجاد ایقاع (ضرب) در تلاوت
۱۸۲	القای معانی و مفاهیم

فصل چهارم: سبک‌شناسی

۱۸۵	پیشگفتار
۱۸۹	عوامل مؤثر در تمایز و تفاوت سبک‌های تلاوت
۱۹۱	عوامل مؤثر در تمایز و تفاوت سبک‌های تلاوت
۱۹۲	ادوار تاریخی تلاوت و ویژگی‌های هر دوره
۱۹۵	تفاوت‌های مربوط به حوزه اصوات
۱۹۷	تفاوت‌های مربوط به حوزه نغمه‌ها و مقامات
۲۰۰	تفاوت‌های مربوط به حوزه برنامه‌ها و روش‌ها
	آشنایی مختصر با چند سبک مهم تلاوت/سخنی در باره
۲۰۷	تقلید
۲۰۹	آشنایی مختصر با چند سبک مهم تلاوت
۲۱۰	سبک اول: محمد رفعت
۲۱۳	سبک دوم: عبدالفتاح الشعشاعی

بخش اول:

بخش دوم:

- ۲۱۴ سبک سوم: ابوالعینین شعیب
- ۲۱۶ سبک چهارم: مصطفی اسماعیل
- ۲۱۹ سبک پنجم: محمد صدیق المنشاوی
- ۲۲۰ سبک ششم: عبدالباسط محمد عبدالصمد
- ۲۲۲ سبک هفتم: محمد عبدالعزیز حصان
- ۲۲۳ سخنی در باره تقلید
- ۲۲۹ واژه‌نامه اصطلاحات علمی و فنی
- ۲۳۵ فهرست منابع و مأخذ

پیشگفتار

آیا تاکنون با خود اندیشیده اید، نغمه‌های زیبا و دل‌نشینی که از دیرباز و آن هنگام که محیط پیرامون خود را شناخته ایم در گوش جان ما طنین انداز بوده و اکنون نیز روزانه چندین بار از طریق گل‌دسته‌های مساجد و یارسانه‌های مختلف برای لحظاتی چند ما را از فضای زندگی روزمره به درآورده و غبارهای روح و روان ما را در چشمه‌سار زلال خود شست و شو می‌دهد و ما آن را با عنوان "هنر تلاوت قرآن کریم" می‌شناسیم دارای چه ظرافت‌ها و پیچیدگی‌های فنی و بر چه مبانی و اصولی استوار است؟

آری، هنر تلاوت که بایستی آنرا اصیل‌ترین، شریف‌ترین و مهم‌ترین هنر اسلامی دانست، هنری است که میلیون‌ها مسلمان در سرتاسر گیتی از سرچشمه فیاض و لایزال آن سیراب شده و ده‌ها هزار نفر شیفته و علاقه‌مند به فراگیری آن هستند. به راستی چنین هنری با این وسعت حضور در میان مخاطبان خود و با این عمق تأثیرگذاری بر جان و دل آنان در کجا و از چه طریقی به معنای واقعی و شایسته نام و عظمت خود به شیفتگان و علاقه‌مندان خود معرفی گردیده است؟

با آن‌که ده‌ها سال از عمر ثبت شده هنر تلاوت - یعنی از زمان ضبط نخستین تلاوت از مرحوم شیخ محمد رفعت در اوایل دهه سوم قرن بیستم - می‌گذرد و از آن هنگام

تاکنون هزاران تلاوت از مشاهیر طراز اول عالم قرائت از رسانه‌های صوتی و تصویری جهان، پخش گردیده است هنوز اقدام شایسته و جامعی در زمینه معرفی این فن شریف، صورت نگرفته و یا اگر تلاشی انجام شده، کافی و وافی نبوده است.

البته نوشتن کتاب درباره هنری که شیوه انتقال آن از صدها سال پیش تاکنون سینه به سینه بوده است شاید کار چندان سهل و ساده‌ای نباشد؛ چرا که به هر صورت، تلاوت قرآن کریم به دلیل آن‌که هنری شنیداری است با کمبود و حتی فقدان منابع و مآخذ مکتوب مواجه بوده و روشن است نمایش ابعاد چنین هنری با این محدودیت‌ها به وسیله کلمات و از طریق کتاب، بسیار صعب و دشوار می‌نماید. اما مهم آن است که این تلاش از جایی آغاز شده و با همت و یاری اندیشمندان و اهل نظر ادامه یابد؛ زیرا در عصری که به عصر ارتباطات و اطلاعات معروف است و می‌توان از طریق وسایل ارتباطی جدید به اطلاعات وسیعی پیرامون هر موضوعی دست یافت شایسته نیست در باب معرفی ابعاد هنر تلاوت قرآن کریم بیش از این درنگ شود.

امروزه اگر کسی بخواهد درباره هر یک از رشته‌های هنر مانند نگارگری، معماری یا خوشنویسی، اطلاعاتی بدست آورد به راحتی قادر است به ده‌ها منبع به زبان‌های مختلف دست یابد؛ در حالی که در مورد مهم‌ترین هنر اسلامی با این همه دیرینگی و قدمت، گوناگونی و وسعت کاربرد در میان مسلمانان جهان، هیچ‌گونه منبع مکتوب و غیر مکتوبی وجود ندارد و این البته موجب تأثر و تأسف است.

بدین سبب، این جانب بر اساس چنین کمبودی، بر آن شدم تا به اندازه بضاعت علمی خود در معرفی ابعاد آهنگین و موسیقایی فن تلاوت بکوشم. لذا با آگاهی کامل از برخی بازخوردهای احتمالی، بیش از آن‌که در اندیشه خرده‌گیری‌ها و ایرادات، از سوی صاحب‌نظران و اهل فن و یاحقی افراد غیر متخصص به خاطر استفاده از برخی اصطلاحات و علایم موسیقی در این کتاب - که تنها به منظور معرفی علمی تر ابعاد صوت و لحنی تلاوت بوده است - باشم در فکر ایجاد زمینه‌های علاقه‌مندی جوانان و نوجوانان مسلمان که شاید برخی هیچ‌گاه بر این تصور نباشند که این هنر دارای چه ابعاد متنوع و

دقیقی می‌باشد هستم و بسیار علاقه‌مندم آنان از این طریق بدانند که چه جهد عظیمی از صدها سال پیش تا کنون صورت پذیرفته تا امروز "هنر تلاوت" با آن همه گوناگونی که در برگیرنده سلیقه‌ها و ذوق‌های متفاوت است به عنوان میراثی گران‌بها در اختیار مآقر ادرگیرد. اما شاید برای خوانندگان گرامی جالب باشد، روندی را که به تألیف این کتاب انجامید بازگو کنم. شروع این روند به سالها پیش باز می‌گردد که اشتیاق هر چه بیشتر دانستن درباره تلاوت قرآن کریم گریبان اندیشه ام را می‌فشرد. از زمان نوجوانی، شیفته اصوات و الحان زیبای بزرگانی چون مرحوم مصطفی اسماعیل و مرحوم عبدالباسط محمد عبد الصمد شده و تشنگی آگاهی از اصوات و رموز تلاوت آنان روز به روز افزون تر می‌شد؛ اما هر چه بیشتر جستجو می‌کردم کمتر می‌یافتم تا این که به لطف و مدد خداوند بزرگ، حوادثی چند موجب گردید مسیری تازه و روشن - که تا به امروز در آن گام می‌نهم - پیش روی من گشوده شود.

در آن سالها به واسطه بهره‌مندی از پدری هنرمند - که از صدای دل‌نشینی هم برخوردار بود - در خانه ما همواره نغمه‌های آواز ایرانی همراه با اشعار حافظ و مولانا طنین انداز بود. به همین سبب، دل‌بستگی فراوانی به یادگیری گوشه‌های آوازی ایران در من ایجاد شده بود و حتی مدت کوتاهی نیز از محضر یکی از اساتید اصفهان بهره گرفتم. این آشنایی مختصر با آواز موجب شد روزی برای تلاوت قرآن در صبحگاه مدرسه دعوت شوم. اما همان روز دریافتم که تلاوت قرآن کریم، مقوله‌ای متفاوت با آواز است. لذا این مسأله مرا به فکر تقلید از تلاوت‌های مرحوم عبدالباسط انداخت و باعث شد تلاوت را با جدیت بیشتری دنبال کنم. در آن زمان، برداشت من از تلاوت قرآن، تنها به صوت و نغمه محدود می‌شد؛ لیکن بعدها دریافتم علوم و فنون دیگری مانند تجوید و وقف و ابتدا نیز وجود دارد که بدون آنها تلاوت قرآن، معنای واقعی پیدا نمی‌کند. رفته رفته به جلسات سنتی تلاوت قرآن راه یافته و از طریق اساتید فن، با مقدمات تلاوت آشنایی پیدا کردم.

در سالهای ابتدایی دهه شصت، آشنایی تصادفی ام با یک آهنگساز ایرانی الاصل

عراقی که با شروع جنگ تحمیلی عراق علیه ایران از آن کشور اخراج و مدّتی در شهر اصفهان اقامت داشت باعث گردید دریچه‌ی جدیدی به رویم باز شود. آموزش‌های او در زمینه‌ی آشنایی با نغمات و مقامات عربی، نخستین دست‌مایه‌ها برای دنبال کردن مسیری شد که به این تألیف منتهی گردید؛ زیرا از هنگامی که دانستم تلاوت قرآن نیز به‌سان آواز ایرانی مبتنی بر نغمات و مقامات است بر آن شدم تا روز به‌روز بر اطلاعات و معلومات خود در این خصوص بیفزایم. به‌همین منظور با مطالعه‌ی منابع مختلف که به نحوی با این موضوع مربوط بود، هم‌چنین استماع تلاوت‌های فراوان از مشاهیر و نیز برخی برنامه‌های رادیویی عربی در این باره و بعدها با انجام مصاحبه با پاره‌ای از موسیقی‌دانان عرب درباره‌ی موضوع موسیقی تلاوت، سعی در شناخت هر چه بیشتر ویژگی‌های ابعاد موسیقایی تلاوت نمودم.

در این سالها همواره در این اندیشه به سر می‌بردم که چرا در باب سایر فنون مربوط به هنر تلاوت، مانند تجوید و باوقف و ابتدا کتب و تألیفات فراوانی برای بهره و استفاده علاقه‌مندان در دسترس است؛ لیکن در بعد موسیقایی هنر تلاوت و آنچه که در اصطلاح به آن "صوت و لحن" گفته می‌شود هیچ منبع قابل استفاده‌ای وجود ندارد. البته در طی این سالها همواره شاهد برخی آموزش‌های سینه به سینه یا عملی در زمینه‌ی صوت و لحن بوده‌ایم اما این آن چیزی نبود که من به دنبال آن بودم.

گرچه از همان نخستین روزهای آموزش سینه به سینه‌ی صوت و لحن در کشور - تا همین چند سال پیش - حتی آنان که از ارتباط موسیقی تلاوت با انغام و مقامات عربی آگاه بودند کمتر جرأت ابراز چنین موضوعی را در جلسات و یا از طریق تریبون‌های رسمی داشتند اما اکنون این آموزش‌ها حتی تحت عنوان "نغمه‌شناسی تلاوت" توسط رسانه‌های موجود و از طریق توزیع نوارهای صوتی و تصویری، کاملاً رسمیت یافته و شاید امروز حتی برخی از کودکان و نوجوانان مانیز با مقام‌های مختلف، چون حجاز، نهاوند، راست و غیره آشنایی داشته باشند. لیکن همواره بر این باور و اعتقاد بوده‌ام که شناسنامه‌ی هنر تلاوت، تنها در "نغمه‌شناسی" آن خلاصه نمی‌شود. به همین دلیل، یکی دیگر از

انگیزه‌های این جانب برای انجام یک کار تألیفی این بود که با کمال تأسف - بنا بر دلایلی که در ادامه بر خواهم شمرد - این مولود نوپا (جریان آموزش صوت و لحن در کشور) برخلاف انتظار، به شکلی نامتوازن و غیرطبیعی رشد یافته و به سان کودکی می ماند که سری بزرگ تر از اندازه طبیعی دارد؛ ضمن آن که این کودک اساساً برخی آموزه‌های غلط را در خود جای داده و برای بازآموزی او نیاز به تلاشی دوچندان است. هر چند در اینجا قصد آن ندارم که به نقد جریان آموزش صوت و لحن در ایران طی سالیان گذشته پردازم اما ناچار از بیان این واقعیت هستم که آن چه تاکنون تحت این عنوان یا عناوین مشابه ارایه گردیده و در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته توانسته است رشد لازم و مطلوب را برای قاریان و شیفتگان هنر تلاوت در ایران به ارمغان آورد.

این که چه عوامل یا دلایلی در عدم شکل‌گیری درست و مطلوب آموزش صوت و لحن یا ابعاد موسیقایی تلاوت نقش داشته است چیزی است که در اینجا به آن اشاره می‌کنیم:

- ۱- نوپا بودن هنر تلاوت - با سبک و سیاق مصری - در کشور در سال‌های پس از انقلاب و در نتیجه، نبود زمینه‌های فرهنگی لازم برای توجه به ابعاد آهنگین تلاوت؛
- ۲- فقدان و یا کمبود منابع تألیفی و شنیداری در باب موسیقی تلاوت، حتی در کشورهایمانند مصر؛
- ۳- مصون ماندن جریان اولیه آموزش و اطلاع‌رسانی از نقد و تحلیل که موجب تحمیل برخی آموزه‌های غلط بر علاقه‌مندان گردید؛
- ۴- نبود مدرسان مسلط و آشنا به هر دو جنبه "هنر تلاوت" و "موسیقی مقامی عرب" در کرسی آموزش‌های اولیه صوت و لحن در کشور؛
- ۵- شور و اشتیاق فزاینده و پرشتاب به سمت فراگیری تلاوت و فقدان روش‌های درست و کارآمد در زمینه آموزش، برای پاسخ‌گویی به این اشتیاق که در نهایت، منجر به رفع کاذب این تشنگی گردیده است؛
- ۶- انجام نشدن اقدامات لازم و سازمان‌یافته از سوی مراکز قرآنی و سازمان‌های مربوط در

جهت يك كاسه كردن مسأله آموزش فنون تلاوت - به طور کلی - و آموزش صوت و لحن - به طور خاص - در کشور؛

۷- وجود يك جریان انحصارگونه - شاید ناخواسته - در قانون گذاری و آيين نامه نویسی مسابقات قرآنی که به هر دليل، هیچ گاه به طور واقعی در معرض نقد و انتقاد قرار نگرفته اما نقش بسیار تعیین کننده ای در جهت گیری مسأله آموزش صوت و لحن در کشور داشته است.

بنابر آن چه تاکنون مطرح گردید، کتاب حاضر با هدف کلی معرفی ابعاد موسیقایی هنر تلاوت قرآن کریم به کلیه علاقه مندان - اعم از قاریان، پژوهش گران و نوآموزان - به رشته تحریر درآمده و البته متضمن اهداف جزئی تری همچون ارائه آموزه های صحیح و علمی در مسأله آموزش عمومی صوت و لحن در کشور نیز می باشد.

در اینجا لازم است پیش از مطالعه کتاب، توجه خوانندگان گرامی را به چند نکته جلب نمایم:

اول: همان گونه که قبلاً هم بیان گردید سعی نگارنده بر آن بوده که موسیقی تلاوت - که امروزه حجم فراوانی از آن از طریق رسانه های صوتی و تصویری و محافل مختلف به سمع ما می رسد - را به عنوان مهم ترین و اساسی ترین عنصر در میان عناصر مربوط به هنر تلاوت به گونه ای معرفی نماید که همگان - حتی آنان که ارتباط حرفه ای با جریان تلاوت قرآن ندارند - بتوانند با ابعاد آهنگین هنر تلاوت به عنوان هنری متعالی و مقدس در میان سایر هنرهای تنغیمی آشنا گردند. لذا اگر در بخش نغمه شناسی از برخی علایم و نمودارهای موسیقی استفاده شده بیشتر با این دیدگاه بوده است که به عنوان مثال حتی يك محقق و آشنا با زبان علمی موسیقایی نیز بتواند نعمات مورد استفاده در تلاوت را بشناسد؛ چنان که بسیاری از هنرها و فنون دیگر از طریق کتب و منابع تألیفی مختلف به علاقه مندان و پژوهش گران معرفی شده است. بنابر این خوانندگان فهیم، دغدغه تلاوت این فن شریف را به موسیقی - در مفهوم مذموم آن - نداشته باشند و یقین بدانند چنین تلاشی از سوی نگارنده به معرفی هر چه علمی تر این هنر اصیل اسلامی و در نهایت،

جذب افراد افزون تری به آن خواهد انجامید.

دوم: این جانب هرگز داعیه آن ندارم که آن چه در این کتاب ارایه شده، بدون عیب و نقص و خالی از اشکال است؛ لذا از هرگونه نقد و نظری در این زمینه استقبال می‌نمایم. در این کتاب تلاش بر این بوده که متناسب با ارایه تعاریف و نظریه‌ها، منابعی مستند و قابل قبول معرفی شود و در مواردی که به دلیل بدیع بودن موضوع، منابع مشخص قابل ارایه‌ای وجود نداشته است با تکیه بر عناصر عقل یا عرف، سخنی از سر منطق با قابلیت پذیرش همگانی ارایه شده و از نظریه پردازی‌های شخصی که پای آن به جایی بند نیست خودداری گردد.

سوم: کتاب حاضر با توجه به ابعاد مختلف موسیقی تلاوت و بر اساس عناصر تشکیل دهنده آن - یعنی "صوت، نغمه، مبانی و سبک" - در چهار فصل صوت‌شناسی، نغمه‌شناسی، مبانی‌شناسی و سبک‌شناسی تنظیم یافته است.

در فصل نخست، ابتدا با عنصر صوت - به عنوان مهمترین عنصر در موسیقی تلاوت و اصولاً همه انواع موسیقی - ویژگیهای آن، عوامل مؤثر در شکل‌گیری و زیبایی صوت و در موارد لازم با جنبه‌های کاربردی این ویژگی‌ها در تلاوت قرآن کریم و سرانجام با انواع صوت و اندام‌های دریافت و تولید آن در انسان آشنا می‌شویم.

در دومین فصل، نغمات مورد استفاده در موسیقی تلاوت - که در اصل، قالب‌هایی مشخص و تعیین شده برای به کارگیری صوت هستند - را با دو رویکرد متفاوت خواهیم شناخت.

پس از آشنایی خوانندگان گرامی با این دو عنصر مهم، در فصل سوم به بررسی مبانی یا ضوابطی که صوت و نغمه با توجه به آنها مورد استفاده قرار می‌گیرد می‌پردازیم. این مبانی با استفاده از دو منبع متفاوت - یعنی موسیقی و عرف تلاوت - تبیین شده است. و بالاخره از آنجا که در تمامی هنرها، وجود سبک‌ها یا شیوه‌های مختلف غیر قابل انکار و حاکی از تنوع و گوناگونی آن هنر است در فصل چهارم به تعریف سبک، عوامل مؤثر در تمایز سبک‌ها و آشنایی مختصر با چند سبک مهم تلاوت قرآن کریم خواهیم پرداخت.